

Prof. Dr. Kenan DEMİRAYAK

Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi

İstanbul: Cantaş Yayınları, 2016; 717 s.

■ Elif OKUR *

Arap edebiyatında eser telifine Hicri 1. yüzyılda başlanmış ve günümüze kadar binlerce eser kaleme alınmıştır. Günümüzde bu eserlerin sağlıklı bir şekilde tespit edilmesine ve ilim dünyasına tanıtımına büyük bir ihtiyaç bulunmaktadır. Prof. Dr. Kenan Demirayak, *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi* adlı çalışmasını, Arap dili ve edebiyatı eserlerini her yönüyle tanıtmaya amacıyla kaleme aldığını belirtmektedir. Dolayısıyla bu alanda önemli bir ihtiyacı gidermeye aday bir kitaptır.

Eser yazarın 1994 yılında Doç. Dr. M. Sadi Çögenli ile birlikte iki yazarlı olarak yayınladığı *Arap Edebiyatında Kaynaklar* adlı eseriyle benzer içeriğe sahip olmakla birlikte bir takım yenilikler içermektedir. *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi* adlı eserinde kitabın alt başlıklarında düzenleme ve eklemeler yapılmış, kitap hem hacim hem de içerik olarak genişletilmiştir. Örnek olarak, diğer çalışmada divanlar ile ilgili bilgi verilirken tek bir cümle ile yetinilirken, incelemekte olduğumuz eserde ise daha detaylı bilgilere yer verilmektedir. Yapılan bu eklemeler ile alan hakkında daha detaylı bilgi verildiği için bu eserin daha fazla katkı sağlayacağını düşünmekteyiz. Bu nedenle, biz yapılan bu çalışmayı değerli bulmaktayız.

Yazar, eserleri konularına göre bölümlere ayırmış, her bölüm hakkında kısa bilgi verip alana ait başlıca eserleri tanıtmıştır. Ayrıca her eserin muhtevası, basım yeri ve tarihi, cilt sayısı, kim tarafından tahkik edildiği, hangi tarihte ve nerede neşredildiği hakkında bilgiler verilmiştir. Eserler sıralanırken müelliflerin vefat yıllarına göre kronolojik olarak verilmesi, literatürü daha iyi gözlemlemek açısından olumlu bir katkı olmuştur. Bu tercih, bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara da ayrıca katkı sağlayacaktır.

Yazar, *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi* adlı eseri yedi ana bölüm içerisinde ele almaktadır. Bu bölümleri "Temel Edebiyat Kitapları," "Dil Kitapları," "Bi-

* Arş. Gör., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belağatı Anabilim Dalı. elif.okur@ikc.edu.tr

yografya Kitapları,” “Bibliyografya Kitapları ve İndeks Kitapları,” “Tarih Kitapları,” “Coğrafya ve Seyahatname Kitapları,” ve “Ansiklopediler” diye isimlendirmiş ve alt başlıklarla yeni tasnifler yapmıştır. Yazarın bu başlıklandırma biçimi okuyucunun binlerce eser arasında kaybolmadan aradığı esere kolayca ulaşması açısından oldukça derli toplu olmuştur.

İlk bölümde temel edebiyat kitapları ele alınmıştır. Yazar burada, ansiklopedik edebiyat kitapları, emâlî ve mecâlis, muhâdarât, makâme, inşâ, siyasetname, mizah, masal, hikâye ve menkıbevi türü eserleri, şiir mecmuaları, şiir divanları, edebi tenkit ve belagat kitapları, edebiyat tarihi kitapları, mesellerle ilgili eserleri, aruz ve kafiyelerle ilgili eserleri incelemiştir. Bu alt başlıklar, okuyucunun istediği esere kolaylıkla ulaşabilmesini sağlamaktadır. Ancak yazar başlıkları sınıflandırırken ilk grubun hangi başlığın maddeleri olduğunu belirtmemiş ve direk harflendirmiştir. Bu ise, zihinde sınıflandırmanın yapılmasına engel teşkil edebilir.

İkinci bölümde dil kitapları ele alınmıştır. Yazar, dil kitaplarını lügatler, filolojik eserler, gramer kitapları, gramer tarihi, ekoller ve ihtilaflar hakkındaki eserler, şevâhid şerhleri, Kur’ân ve hadis üzerine yapılan çalışmalar şeklinde bölümlere ayırmıştır. Bu bölümün alt başlıklarının dizimi, birinci bölüme nazaran daha sistematik görünmektedir. Dile dair kitapların bu kadar özel tasniflerle incelenmesi, bu alanların herhangi birinde ihtisaslaşacak araştırmacıların tüm dil kitapları arasından alanına ait kitaplara rahatlıkla ulaşması açısından yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Üçüncü bölümde biyografya kitapları ele alınmıştır. Yazar, biyografya kitaplarını genel biyografya kitapları, edip ve şâir biyografileri, dil ve gramer âlimlerinin biyografileri, felsefe ve tıp âlimlerinin biyografileri ve ensâb kitapları olarak alt bölümlere ayırmıştır. Yine birinci bölümde olduğu gibi burada da okuyucunun yapılan harflendirmelerin hangi başlığa ait olduğunu tespitinde belirsizlik yaşayabileceğini düşünmekteyiz. Bu karmaşıklığa rağmen yazarın bu bölümdeki eserleri büyük titizlikle gruplandırarak detaylıca incelediğini görmekteyiz.

Dördüncü bölümde, bibliyografya ve indeks kitapları ele alınmıştır. Yazar, bu bölümü kitap ve makale bibliyografyaları, Kur’ân indeksleri, hadis indeksleri, şiir indeksleri ve mesel indeksleri olarak bölümlere ayırmıştır.

Beşinci bölümde tarih kitapları ele alınmıştır. Bu alana dair kitapları yazar, siyer ve meğâzî kitapları, genel tarih kitapları, devlet ve şehir tarihleri olarak alt bölüm-

lere ayırmıştır. Kitabın içindekiler kısmında her ne kadar verilmese de içeriğinde bu bölümlerinde kendi içinde alt başlıklar halinde incelendiği görülmektedir.

Altıncı bölümde coğrafya ve seyahatname kitapları ve son olarak yedinci bölümde ise ansiklopediler ele alınmıştır. Ansiklopediler kısmında Batı'nın İslam üzerine yaptığı ansiklopedik çalışmalara da yer verildiğini görmekteyiz.

Sonuç olarak bu kitap, Arap-İslam literatüründeki kitapların tespit ve tasnif ihtiyacından hareketle hazırlanan ve bu amaca hizmet etmek üzere okuyucuların, özellikle de araştırmacıların istifadesine sunulan bir eserdir. Bazı bölümlerdeki başlıkların sınıflandırılmasında görülen karmaşıklığa rağmen, genel olarak, kitaptaki tasnifin yerinde ve yararlı olduğunu görmekteyiz. Arap ve İslam edebiyatının uzun geçmişinin sonucu ortaya çıkan pek çok eseri bir arada vermesi ve bir araştırmada pek çok eser arasından o özel alan ile ilgili olanların listesine ulaşma imkanı vermesi bakımından takdire şayandır. Bu sayede bundan sonra yapılacak çalışmalarda niteliğin artmasına katkı sağlayacağında şüphe yoktur. Ayrıca Üniversitelerin özellikle Arap Dili ve Edebiyatı ile Arap Dili ve Belâğâtı alanlarında lisans, yüksek lisans ve doktora yapan öğrencilere, çalışmalar yürüten araştırmacılara bu alanlardaki eserleri toplu bir biçimde sunmasıyla da büyük yarar sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, İlahiyat/İslami İlimler, Dil-Tarih ve Doğu Dilleri gibi pek çok alanda akademik çalışmalar yapan araştırmacıların da başvuru kitabı olacaktır.